

Hledáme východiska z krize

Mezinárodní zemědělsko-ekonomická konference nazvaná Hledáme východiska pomocí spolupráce poskytla ucelený obrázek o celosvětové krizi v zemědělství a naznačila řadu nových myšlenek, řešení a výzev.

Konference v maďarském městečku Harkany byla organizovaná slovenským a maďarským zastoupením americké společnosti AGP, ve spolupráci s americkými asociacemi pro pěstování sóji, ale také maďarskými státními institucemi. Zúčastnili se jí zástupci z Maďarska, Slovenska, České republiky, Turecka, Rumunska, Iowy, Minnesota, Jižní Dakoty a Nebraska.

Českou republiku zastupovala firma VVS Verměřovice, která je partnerem AGP. Pozváni byli také někteří čeští prvovýrobci, zástupci Mlecoopu a já za český zemědělský tisk.

■ Mléko – celosvětový problém

„Výroba mléka je v krizi na celém světě, dnešní podmínky nestojí na straně chovatelů hospodářských zvířat. Řešení tohoto problému je věcí vlády a Evropské unie. Co bude do té doby, než se potraviny budou znovu dobře prodávat? Je třeba hledat trhy, jenže země, které mají potravin nedostatek, je nedokážou zaplatit ani barterovým obchodem. Ostatní, které mají zdroje, si dokáží potraviny vyrobit.“

Problémem Evropy je také otázka GMO. Jestliže bude přetrvávat i nadále negativní postoj ke GM plodinám, Evropa ztratí všechny pozice na volném trhu, zemědělské produkty budou nekonkurenceschopné ve světovém měřítku. To je krátké shrnutí myšlenek úvodního proslovu Mihályho Nyilase, předsedy dozorčí rady AGP, pořádatelky společnosti. (AGP Inc., Omaha funguje jako družstvo, sdružuje 250 000 farmářů, specializuje se na zpracování sóji, obchod s obilovinami a výrobu krmiv.)

V současnosti je podle statistik 40 % prodávaných potravin v Maďarsku z dovozu, 50 % všech potravin se prodává přes obchodní řetězce, které jsou v zahraničním vlastnictví. „Bylo

špatným rozhodnutím vpustit do země tyto obchodní sítě,“ míní Mihály Nyilas.

■ Maďarsko v hluboké krizi

Maďarská ekonomika je v hluboké krizi. Hlavní dopady krize vyústily ve zdražení úvěrů u bank, finanční instituce jsou při půjčování peněz mnohem opatrnější. Pro vedoucí představitele státu je situace těžko řešitelná, neboť míra zdanění je vysoká, pokud by se daně snížily, došlo by k deficitu státního rozpočtu. A snížit státní výdaje podle maďarských analytiků nelze. „Krise v Maďarsku má větší dopad než v západní Evropě, zdroje jsme ‘projedli’ dopředu. Dalším důvodem je, že v Maďarsku se více krade...“, řekl bez rozpaků před širokým plénem zahraničních odborníků a novinářů Dr. József Popp z Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky Maďarska, na kterém bylo vidět, že je stavem v zemi znechucen. Popp pojmenoval zneužívání dotačních programů maďarskými „chytřáky“ a porovnal je např. s Nizozemskem, kde se evropské dotace využívají ke svému účelu – např. na sdružování prvovýrobci za účelem odbytu. „Proto se pak v Maďarsku prodává ovoce a zelenina z Nizozemska,“ dodal Popp.

■ Projekty na ozdravení

Podle zástupce ministersva zemědělství Maďarska byla suma podpory před vstupem do EU 220 mld. forintů, dnes je to asi 480 miliard. Podpory pro maďarské zemědělce se díky společné zemědělské politice zdvojnásobily. „Naším zájmem je, aby SZP zůstala, neboť přináší prostředky k modernizaci zemědělství. Ministerstvo vybudovalo projekt se Státní maďarskou rozvojovou bankou, která by měla zabezpečit financování sektoru zemědělství v tomto krizovém období, nabízí pro zemědělce výhodnější úroky a dobu

Odhady doby trvání hospodářské krize

Z prezentace Dr. Józsefa Poppa

splatnosti než komerční banky,“ uvedl Endre Szollosi z MZe a vyjmenoval ještě další úkoly ministerstva – urychlit modernizace a zvýšení konkurenceschopnosti maďarského zemědělství a podporovat čerpání prostředků z programu rozvoje venkova Nové Maďarsko, který je založen na pěti pilířích:

- 1) Modernizace v chovech hosp. zvířat,
- 2) Modernizace v zahradnictví,
- 3) Modernizace rostlinné výroby na orné půdě,
- 4) Modernizace zpracovatelského průmyslu,
- 5) Rozvoj zavlažování (počasí je stále extrémnější).

■ Co může dělat státní banka?

Tamás Zsigmond Szalay z Maďarské státní rozvojové banky nastínil možnosti bank. Maďarská rozvojová banka má v programu:

- Boj s krizí rozvojem – úvěry pro rozvoj a konkurenceschopnost,
- Úvěrový program agrárního kapitálu Nové Maďarsko,
- Úvěrový program Obilí,
- Úvěrový program kapitálu odbytových družstev Nové Maďarsko,
- Úvěrový program Nové Maďarsko pro malé podniky.

Důležitá je podle přednášejícího úloha MRB jako mostu mezi politikou

rozvoje a podniky, mezi mezinárodními finančními trhy a maďarskými zemědělci a mezi politikou rozvoje a maďarským bankovním systémem. Celkový objem prostředků v programu Nové Maďarsko je 140 miliard forintů. „Úvěry na modernizace nejsou nyní vůbec důležité, nikdo neinvestuje do ztrátové činnosti,“ dodal Szalay.

■ Hosté z USA

Co se týče zástupců americké strany – do Harkany přijeli farmáři a zástupci sdružení produkujících sóju, ale i vládní úředníci ze čtyř států centrálního USA – největší světové oblasti pěstování sóji. Z jejich přednášek vyplynulo, že krize odbytu zemědělských plodin silně zasahuje i USA, a proto hledají nové obchodní partnery, nová odbytiště pro americkou sóju. Podnikl tedy pracovní cestu do Evropy a podílel se na financování konference. „Jsme připraveni navázat nová partnerství s Evropou,“ bylo hlavní poselství proslovu Patty Judge, zástupkyně guvernéra státu Iowa.

■ Trh s potravinami potřebuje dozor

William Even, ministr zemědělství Jižní Dakoty, kromě představení své země jako srdce USA a významného producenta kukuřice a sóji prohlásil: „Potra-

viny jsou důležitou strategickou komoditou, tržní rovnováha je otázkou politiky. Trh s potravinami potřebuje státní dozor. Některé země se však vrhnou do regulací a propadnou druhému extrému. Přeregulovaný trh také není naším cílem. Myslím, že je pro Evropu důležité, aby se dále pracovalo na společné zemědělské politice, ale přitom Evropa nesmí zapomenout na historii."

Ministr Even je sám farmářem, s rodinou obdělává 400 ha, chová dojený a masný skot. V prezentaci nezapomněl zdůraznit úlohu rodiny a pokračování farmářské tradice. „Zachování půdy a vody v krajině je základem další existence," dodal Even.

„Mít ministra, který takto zná práci...," povzdychl si jeden z českých účastníků konference.

■ Světový mléčný trh 2008 – 2009

Ing. Jan Záhora, obchodní ředitel VVS Verměřovice, uvedl některé klíčové události, které poznamenaly světový trh s mlékem. Jednou z hlavních je oslabení amerického dolaru a s tím související rostoucí export USA – vývozce při slabší měně dostává zapláceno více, takže se mu vývoz vyplácí. Nový Zéland velice agresivně vstoupil v roce 2008 na trh, Brazílie provedla velké investice do produkce mléka. Naproti tomu Nizozemská mlékárna Friesland snížila výkupní cenu mléka a farmáři, kteří přerušili dodávky, již nejsou vítáni.

„Existuje jeden globální trh, na kterém jsou tři klíčoví hráči: Evropská unie (130 mil. tun), USA (82 mil. tun) a Nový Zéland (14 mil. tun). Fakta hovoří jasně – zatímco výroba EU v roce 2008 klesla v másle o 3,3 % a v SOM o 9,4 %, USA v másle získalo 8 % a v SOM téměř 26 %. Nový Zéland stoupl v obou komoditách asi o 6 %. Trh EU prostě a jednoduše obsadili druzí dva hráči, unie tedy v roce 2008 ztrácela pozice na volném trhu se SOM a máslem," informoval Záhora a uvedl ještě další problémy sektoru: – systém kvót v zemích EU umožňuje nadprodukcii, i když kvóty nejsou naplněny, – farmářské ceny mléka jsou dlouhodobě pod výrobními náklady,

– trh se sušenou syrovátkou v EU stagnuje.

„Unie se stane znovu konkurenceschopná pouze díky dotacím a silnějšímu dolaru," míní Jan Záhora.

■ ČR má příliš zpracovatelů

Co o nás slyšeli účastníci konference? Jan Záhora Českou republiku představil jako zemi chovající 400 000 dojených krav s produkcí 2,68 miliardy litrů. Na mléčném trhu je asi 2500 subjektů – na jedné straně rodinných farem, na druhé straně větších celků, jako jsou družstva nebo akciové společnosti. To by nebylo nic zvláštního, ale pokud na výše uvedená data odpovídá 40 výkupních organizací a 41 mlékárenských společností, to je v porovnání se zahraničím trochu moc.

■ Silně pod produkčními náklady

Český průměr výkupní ceny mléka v roce 2008 byl 33,6 eurocentu za litr, zatímco v dubnu 2009 byla průměrná výkupní cena 22,7 eurocentu. Přitom průměrné produkční náklady v roce 2008 jsou vypočítány na 32 eurocentů za litr. Tak hovoří neúprosná statistika. Posлуhači se dále v mléčném sektoru v ČR dozvěděli, že:

- výkupní ceny jsou pod výrobními náklady o více než 7 centů/l,
- prodávky mléčných farem (od listopadu 2008) mají dopad na jejich platební schopnost,
- v ČR klesají stavy skotu, restart je téměř nemožný,
- hlavním rysem je neefektivní komunikace mezi články potravinového řetězce a nízká integrace sektoru – čeští farmáři jsou odděleni od zpracovatelů,
- v ČR je slabá podpora národních institucí v oblasti osvěty a vzdělávání spotřebitelů,
- v ČR chybí sociální status farmáře – spotřebitelé neuznávají potravinovou soběstačnost.

■ VVS jako příklad české firmy

Co dělá česká firma zabývající se výživou zvířat v této krizové situaci? Klesající tržby vedou k hledání rezerv i např. ve snížení personálních nákladů.

Společné foto s ministrem zemědělství Jižní Dakoty W. Evenem – zleva William Even, Jan Záhora (VVS) a Václav Brynda (VVS)
Foto Lukáš Rytina

Zavedlo se odměňování na základě hrubé marže. Podle přednášejícího se stává pro řízení mnohem klíčovější role dat a toků informací. Informační systém společnosti by měl poskytovat přesné reporty řídicím pracovníkům.

Firma VVS zavedla krizové služby pro farmy zahrnující reformulace krmných dávek (zlevňování), kalkulace krmných nákladů, e-mailový informační servis (balíček VVS), možnosti barterových obchodů, ale i pořádání seminářů a propagačních akcí.

Firma doporučuje chovatelům plánovat, kalkulovat a minimalizovat náklady, udržovat dobrý zdravotní stav stáda, zaměřit se na objemná krmiva a budovat rezervy.

Záhora předložil také návrhy na řešení situace: optimalizace zpracovatelských provozů, marketing výrobků s vyšší přidanou hodnotou, vertikální integrace – farmáři by se měli spojit se zpracovateli mléka a více komunikovat. „Stát a vláda by měly zprostředkovat komunikaci mezi farmářskými organizacemi, bankami a zpracovateli. Druhým hlavním úkolem pro stát by měl být legislativní tlak na obchodní řetězce – např. přísná kontrola jakosti a označování potravin a vysoké pokuty, stanovení podílu potravin regionálního původu. Třetí úlohou je vyrovnání výše dotací v EU-27. Chybí zde také dostatečné vzdělávání spotřebitelů o zdravotní úloze potravin, podpora spotřeby školního

mléka, zdůraznění role venkova a vedlejší funkce zemědělství.

Společný cíl je farmářská cena nad výrobními náklady a spravedlivě rozdělená hrubá marže," ukončil Jan Záhora.

Za výše citovanou přednášku sklidil Jan Záhora velké uznání a ministr zemědělství Jižní Dakoty si ji dokonce vyžádal, jestli ji bude moci v USA použít. (pozn. red.)

■ Ještě rok nebo dva

Podle prognóz, které uvedl Dr. József Popp, ředitel maďarského výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky, bude hospodářská recese trvat do roku 2010 až 2011, podle méně optimistických předpovědí skončí krize až v roce 2013. Populace Země vzroste do roku 2025 na osm miliard a globální produkci potravin bude potřebné zvýšit o 50 %. Některé státy, jako je Jižní Korea, Čína, Saudská Arábie a další, již z důvodů potravinové bezpečnosti zkupují nebo si dlouhodobě pronajímají půdu v dalších částech světa – např. na Filipínách nebo Madagaskaru.

Podle Poppa bude svět muset řešit v blízké budoucnosti zvýšenou spotřebu vody a její nedostatek. Jak již řekl John F. Kennedy: „Ten, kdo vyřeší problém vody, si zaslouží hned dvě Nobelovy ceny – jednu za mír a druhou za vědu." □

Lukáš Rytina